

Аліна Кудлай

ORCID iD 0000-0002-1125-1863

аспірант відділу інтеграції вищої освіти і науки,
Інститут вищої освіти
Національної академії педагогічних наук України,
вул. Бастіонна, 901014 Київ, Україна,
makar_85@ukr.net

ВИВЧЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ

Потреба у підготовці компетентного офіцера поліції, здатного до ефективної професійної діяльності в умовах багатонаціонального середовища, є пріоритетним напрямом при підготовці майбутніх офіцерів поліції у параметрах європейських стандартів. Соціокультурний аспект у професійній підготовці майбутніх офіцерів поліції – це не лише формування комунікативної компетентності, а й простір міжособистісних стосунків, у яких формується цілісна культура особистості.

У статті представлено аналіз результатів діагностики сформованості комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції. Отримані результати демонструють рівні сформованості комунікативної компетентності у майбутніх офіцерів поліції по когнітивному, емоційному і поведінковому компонентам.

Ключові слова: емоційний компонент; інновації; когнітивний компонент; комунікативна компетентність; компетентність; майбутні офіцери поліції; мобільність; освітній процес; поведінковий компонент.

<https://doi.org/10.28925/1609-8595.2018.3-4.8993>

Вступ. На сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти відбувається вдосконалення модернізації вищої освіти України. Наша епоха найкраще характеризується такими поняттями, як «глобалізація» та «інформатизація». У сучасному світі, в якому все більше домінує логіка постіндустріалізму, стан системи освіти є вирішальним, що загально визнано світовою спільнотою і стає все зрозуміліше лідерам та елітам національних держав. Модернізаційний розвиток освіти є основою та необхідною умовою модернізації України, визначальним фактором подолання нею тривалої стадії «наздоганяючого розвитку». Освіта в сучасному світі – це ключова умова економічного зростання, наріжний камінь соціального та економічного добробуту країни, стратегічний ресурс сталого й динамічного розвитку нації. Тому підготовка високопрофесійного фахівця є актуальною проблемою національної системи освіти, особливо в контексті процесу євроінтеграції. Сучасні умови модернізації всіх ланок системи вищої освіти зумовили потребу впровадження новітніх підходів до реалізації концепції підготовки майбутніх фахівців із урахуванням європейських стандартів: нормативно-правовий акт «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (25 червня 2013 р.), Закон України «Про вищу освіту» (1 липня 2014 р.) в якості мети державної політики соціалізації молоді пропонують визнати формування фізично, духовно й інтелектуально розвиненої, конкурентоспроможної, творчої, критично мислячої й соціально активної особистості. Отже, постає потреба у формуванні

комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції (Хуторской, 2013, с. 73).

Потреба експериментальної перевірки обґрунтованої моделі формування комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції та педагогічні умови її реалізації зумовили проведення експериментальної роботи. Вона передбачала такі етапи науково-педагогічного експерименту: теоретико-пошуковий, аналітико-моделювальний, експериментально-узагальнюючий.

Проведення констатувального етапу експерименту зумовлене необхідністю виявлення рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції, що забезпечують отримання цілісної характеристики досліджуваного процесу.

Мета статті – визначити критерії та показники комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції, виявити рівні її сформованості у вищезазначених фахівців.

Аналіз досліджень з проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції. Сучасна ситуація в гуманітарних науках характеризується тим, що структура, функції, генезис спілкування, міжособистісних стосунків, комунікативної компетентності особистості є однією з найбільш актуальних і активно обговорюваних проблем. Фактично ця тема набула міждисциплінарного статусу. Велику цікавість до її розробки виявили дослідники у сфері філософії (Л. Буєва, В. Кремень, М. Каган, Б. Паригін, В. Соковнін та інші), психології (С. Максименко, В. Симиченко, Н. Чепелева, Ю. Швабл), соціальної психології (О. Бондаренко, М. Гуліна, Д. Пенішкевич), педагогіки (І. Синиця, В. Гінецинській, В. Сластьонін, Г. Сагач), соціальної

педагогіки (Д. Малков, І. Трубавіна). Також варто зазначити, що різні аспекти з погляду лінгвістики, культурології, психології, педагогіки досліджували й західні вчені Л. Бахман, М. Канале, Н. Хомський, К. Фосс, Дж. Костер, Б. Скінер, К. Холл та інші.

Окремі аспекти формування комунікативної компетентності працівників правоохоронних органів досліджували Н. Артикуца, Б. Олешко, Ю. Прадід, А. Токарська, Л. Цулінда.

Визначення критеріїв та рівнів сформованості комунікативної компетентності. Для реалізації завдання експериментальної роботи, яке полягає в дослідженні вихідного рівня сформованості комунікативної компетентності, нами було проведено діагностичну частину експериментальної роботи за розробленим методичним інструментарієм.

На першому етапі дослідження ми провели теоретичний аналіз поняття «комунікативна компетентність» і експериментально визначили рівень сформованості комунікативної компетенції майбутніх офіцерів поліції. Для цього було проаналізовано особливості організації освітнього процесу як засобу формування комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції, було виявлено вікові особливості майбутніх офіцерів поліції та проведено аналіз підходів до розуміння комунікативної компетентності та її структури.

Стало зрозумілим, що формування навичок і вмінь майбутніх офіцерів поліції відбувається в рамках освітнього процесу.

Для реалізації мети дослідження нами був проведений педагогічний експеримент, структура якого полягала в пошуку методики дослідження, що відповідає зазначеним компонентам комунікативної компетентності; опитуванні майбутніх офіцерів поліції з метою виявлення показника сформованості рівня комунікативної компетентності та якості володіння основними комунікативними розуміннями; обробці, аналізі й оцінюванні результатів, підведення підсумків роботи; висновки за результатами експерименту.

Для досягнення поставленої мети нами був вивчений ряд методик на дослідження комунікативної компетентності. У ході експерименту використовувалися такі методики: для визначення когнітивного компоненту – методика «Соціальний інтелект» Дж. Гілфорда і М. Саллівен в модифікації Е. Михайлової (2001); для емоційного компоненту – методика діагностики емпатійних здібностей В. Бойко (2004) та тест на оцінку комунікабельності В. Ряховського (Рогов, 1999); для поведінкового компоненту – тест «Комунікативні вміння» Л. Міхельсона в перекладі та обробці Ю. Гільбуха (Купчигіна, 2014).

Експеримент проводився на базі Національної академії внутрішніх справ навчально-наукового інституту № 3 підготовки фахівців за ступенем вищої освіти бакалавр за спеціальністю «Право» (081) галузь знань «Право» (08) другого курсу навчання у кількості 125 осіб. Експеримент проводився під час аудиторної роботи. За підсумком констатуючого етапу експерименту результати проаналізовано та інтерпретовано.

Для математичного обчислення отриманих даних

використовувався пакет «EXCEL» та стандартний статистичний пакет «Statistika for Windows 6.0». Кореляційний аналіз отриманих результатів за всіма методиками показав особливості кореляційних зв'язків між рівнем розвитку комунікативної компетентності та особливостями когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів компетентності майбутніх офіцерів поліції експериментальної групи.

Для дослідження когнітивного компоненту комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції за показниками гносеологічно-інформаційного критерію було використано блок інформаційних запитань, зокрема анкетування з метою з'ясування розуміння курсантами основних понять комунікативної компетентності (комунікативне середовище, комунікативні технології) і тестів на виявлення рівня знань відповідно до обґрунтованих показників. У результаті дослідження комунікативної компетентності по когнітивному компоненту були отримані наступні результати: у майбутніх офіцерів поліції низький рівень не виявлено; високий рівень – 67 осіб (53,6%); середній рівень (58 осіб – 46,4%).

Представимо якісний аналіз відповідей майбутніх офіцерів поліції з метою узагальнення розуміння інформації про сутність і зміст створення комунікативного середовища.

Як свідчать результати анкетування, майбутні офіцери поліції не досить чітко розуміють сутність поняття «комунікативна компетентність»; підтверджувальним фактом є відповідь на питання анкети: «Як Ви розумієте поняття «комунікативне середовище»?». Відповіді були досить різними, наприклад: «оточення курсантів», «одночасне користування гаджетами», «дія, яка відбувається під час освітнього процесу» тощо. Значна кількість респондентів (35,3%) залишили це запитання без відповіді.

На запитання, «Як Ви вважаєте, чи важливе вміння досягати тактичної комунікації в майбутній професійній діяльності?», відповідь «не на першому місці» була у 27,2% респондентів.

На запитання, «Чи вважаєте Ви, що зможете завдяки успішній комунікації зменшити рівень загроз щодо злочинності?», 47% опитаних не змогли дати відповіді. Тому вважаємо, що майбутнім офіцерам поліції не вистачає знань про форми та методи роботи, які сприяють вдалій комунікації, інформації про комунікативні технології, що можна використовувати під час освітнього процесу в закладі вищої освіти.

Відповіді на запитання, «Як Ви вважаєте, які засоби найефективніші для того, щоб створити комунікативне середовище?», респондентам у висхідній послідовності потрібно було їх зазначити у відсотках. Найбільше (62%) респондентів віддали перевагу прийому «питання – відповідь», 26% опитаних – таким засобам, як прийому створення проблемної ситуації, 8% – використанню гумору, і лише 2% – показу практичної значущості інформації.

Основну інформацію стосовно знань майбутніх офіцерів поліції про головні поняття комунікативної компетентності, про форми, методи, технології, засоби створення комунікативного середовища ми отримали на основі запланованого тестування. Ці результати

представлено в рівнях сформованості комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції.

Для оцінювання рівня розвитку емоційного компонента був використаний тест на комунікабельність В. Ряховського. Аналіз даних дозволив виявити ієрархію рівня комунікабельності у майбутніх офіцерів поліції. Результати дослідження комунікативної компетентності за емоційним компонентом дозволяють зробити такі висновки: у майбутніх офіцерів поліції переважає «середній» рівень (56 осіб – 44,8%); «низький» рівень виявлено у 41 особи (32,8%), а високий рівень – у 28 осіб (22,4%).

Як показують результати тестування, більшість опитаних володіє достатнім рівнем комунікабельності. Для майбутніх офіцерів поліції характерно в невідомій обстановці почувати себе досить впевнено, тобто можливість виникнення непередбачуваної ситуації їх не лякає, у висловлюваннях досить багато позитиву. Для подальшого аналізу й виявлення основних особливостей комунікативної компетентності був проведений порівняльний аналіз профілів рівнів розвитку комунікативної компетентності.

Майбутні офіцери поліції з недостатньою комунікабельністю не пристосовані до роботи в колективі, не дуже люблять спілкуватися, тобто віддають перевагу самотності, хоча їх майбутня професія передбачає постійний контакт з суспільством. Майбутні офіцери поліції з достатнім рівнем комунікабельності у новій ситуації почувують себе комфортно, але в суперечках та диспутах з колегами участі майже не беруть. Хоча виявляють цікавість до опонента, терпеливість до інших у спілкуванні, доводять свою точку зору без надлишку емоцій. Майбутні офіцери поліції з високим рівнем розвитку комунікативної компетентності комунікабельні, відкриті до спілкування, цікавляться всім новим, беруть участь у всіх дискусіях, здебільшого на несерйозні теми, охоче знайомляться з новими людьми.

Отже, з'ясовано, що майбутні офіцери поліції мають середній рівень сформованості за емоційним компонентом, а це говорить про те, що ставлення до комунікації у них не торкається емоційної сфери, тобто відбувається лише сприйняття інформації. Доповнили інформацію про здатність майбутніх офіцерів поліції проводити практичні дії з особистісною комунікацією відповіді на анкету «Яким чином я підвищую власну комунікацію?». Ці результати були враховані в основі оцінювання показників комунікативної компетентності. Отримані результати середнього та низького рівня були підкріплені педагогічним спостереженням та бесідами.

За аналогічним методичним інструментарієм було проведено визначення рівня сформованості поведінкового компонента комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції. Результати дослідження показали, що 38 осіб (30,4%) мають високий рівень комунікативної компетентності (компетентний); 66 осіб (52,8%) мають середній рівень (залежний); 21 особа (16,8%) мають низький рівень сформованості комунікативної компетентності (агресивний).

Аналіз кількісних та якісних показників діагностування продемонстрував, що майбутні офіцери поліції не мають досвіду виявлення компетентності у різних стандартних та нестандартних ситуаціях, виявлена здатність майбутніх офіцерів поліції до особистісно орієнтованої взаємодії під час освітнього процесу, вміння попереджувати та вирішувати конфлікти конструктивними методами, вміння обрати тактику дій, техніку та стратегію активного спілкування з людьми, організувати їхню спільну діяльність, для того щоб досягнути певних соціально значимих цілей, прогнозувати ефективні взаємозв'язки. Також варто зазначити, що існує взаємозв'язок між результатами дослідження показників різних компонентів комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції (рівня розвитку комунікативних і організаторських здібностей) в залежності від типу поведінки (компетентного, агресивного, залежного). Майбутні офіцери поліції з достатнім рівнем розвитку комунікативної компетентності і компетентним типом поведінки прагнуть до інтеграції життєвих сфер, до незалежності, готові ризикнути, орієнтовані на досягнення успіху в професійній діяльності і його офіційного визнання, для них характерна емоційна рівновага, гнучкість, толерантність до невизначеності, висока емпатія, оптимізм, розвинені навички самоконтролю. Тобто в них відбувається кореляція життєвих інтересів, формується думка про себе як про успішну особистість, яка має вибір побудувати власне життя відповідно до своїх життєвих цілей. Для майбутніх офіцерів поліції з недостатнім рівнем розвитку комунікативної компетентності і агресивним типом поведінки характерна схвильованість. Вони прагнуть до стабільного життя та не намагаються створити щось нове, не беруть на себе відповідальність за результат своєї діяльності, важко змінюють свої звичні дії на нові, мало кому довіряють та пожиттю налаштовані більш песимістично.

Графічно результати діагностики сформованості комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції представлено на рис.1.

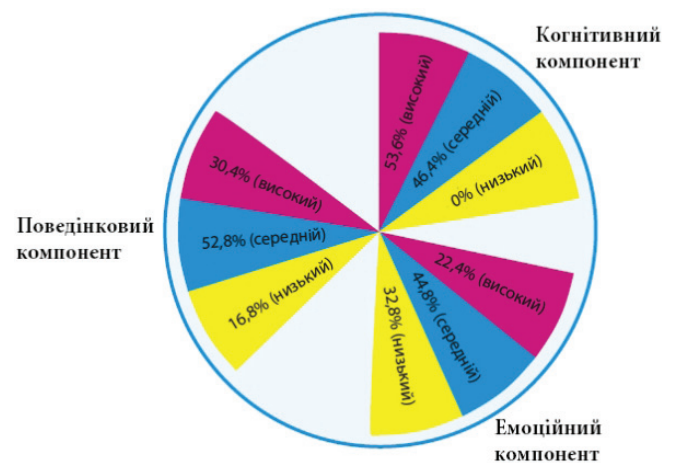

Рис. 1. Результати діагностики сформованості комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції

Висновки. Результати діагностики сформованості комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції, проведеної для дослідження її вихідного

рівня, свідчать про те, що більшість респондентів в експериментальній групі в певних комунікативних ситуаціях демонструє середній рівень сформованості комунікативної компетентності, тобто непогано володіє вміннями грамотної побудови спілкування, проте їхня комунікативна компетентність потребує удосконалення. Результати дослідження

підтверджують актуальність нашого дослідження і обґрунтовують необхідність розроблення освітнього ресурсу, що сприяє розвитку комунікативної компетентності майбутніх офіцерів поліції. Подальшу роботу спрямовуємо на реалізацію шляхів удосконалення процесу формування комунікативної компетентності засобами мобільних ресурсів.

Література

- Гульчевская В. Г., Гульчевская Н. Е. Современные педагогические технологии. Ростов-на-Дону: Издательство-РИПК и ПРО, 1999. 346 с.
- Купчигина И. М. Изучение коммуникативной компетентности студентов первых и четвертых курсов, обучающихся по педагогическим направлениям. *Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии: сборник статей по результатам XXXVII международной научно-практической конференции*. Новосибирск: СибАК, 2014. № 2 (37).
- Мильруд Р. П., Максимова И. Р. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранному языку. *Иностранные языки в школе*. 2000. № 4. С. 9–16.
- Подласый И. П. Педагогика: 100 вопросов – 100 ответов. Москва: ВЛАДОС-пресс, 2006. 365 с.
- Седов К. Ф. Онтопсихоллингвистика: становление коммуникативной компетенции человека. Москва: Лабиринт, 2008. 320 с.
- Хуторской А. В. Компетентностный подход в обучении. Москва: Эйдос, 2013. 73 с.
- Михайлова (Алешина) Е. С. Тест Дж. Гилфорда и М. Салливена. Диагностика социального интеллекта. Руководство пользователя. Санкт-Петербург: ГП «Иматов», 2001. 51 с.
- Бойко В. В. Энергия эмоций. Санкт-Петербург: Питер, 2004. 474 с.
- Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога: В 2 кн. Москва: ВЛАДОС, 1999. Кн. 2: Работа психолога со взрослыми. Коррекционные приемы и упражнения. 480 с.
- Bulvinska O. Teacher communication competence: different theoretical approaches. *Internauka*. 2017. № 15 (37). Vol. 1. P. 20–23. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2017-15>.

References

- Gulchevskaya, V. G., Gulchevskaya, N. E. (1999). *Sovremennye pedagogicheskie tehnologii [Modern educational technology]*. Rostov-na-Donu, Russia: Izdatelstvo-RIPK i PRO (rus).
- Kupchigina, I. M. (2014). Izuchenie kommunikativnoj kompetentnosti studentov pervyh i chetvertyh kursov, obuchayushihся po pedagogicheskim napravleniyam [The study of the communicative competence of first and fourth year students enrolled in pedagogical areas]. *Lichnost, semya i obshchestvo: voprosy pedagogiki i psihologii: sbornik statej po rezul'tatam XXXVII mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii*. Novosibirsk, Russia: SibAK, 2 (37).
- Milrud, R. P., Maksimova, I. R. (2000). Sovremennye konceptualnye principy kommunikativnogo obucheniya inostrannomu yazyku [Modern conceptual principles of communicative teaching of a foreign language]. *Inostrannyye yazyki v shkole*, 4, 9–16.
- Podlasyj, I. P. (2006). *Pedagogika: 100 voprosov – 100 otvetov [Pedagogy: 100 questions – 100 answers]*. Moscow, Russia: VLADOS-press (rus).
- Sedov, K. F. (2008). *Ontopsiholingvistika: stanovlenie kommunikativnoj kompetencii cheloveka [Ontopsycholinguistics: the formation of human communicative competence]*. Moscow, Russia: Labirint (rus).
- Hutorskoj, A. V. (2013). *Kompetentnostnyj podhod v obuchenii [Competence approach to learning]*. Moscow, Russia: Ejdos (rus).
- Mihajlova (Aleshina), E. S. (2001). *Test Dzh. Gilforda i M. Sallivena. Diagnostika socialnogo intellekta. Rukovodstvo polzovatelya [Test J. Guilford and M. Sullivan. Diagnosis of social intelligence. User's manual]*. Saint Petersburg, Russia: GP «Imatov» (rus).
- Bojko, V. V. (2004). *Energiya emocij [The energy of emotions]*. Saint Petersburg, Russia: Piter (rus).
- Rogov, E. I. *Nastolnaya kniga prakticheskogo psihologa: V 2 kn. [Handbook of practical psychologist: In 2 books]*. Moscow, Russia: VLADOS, 1999. Кн. 2: Rabota psihologa so vzroslymi. Korrekcionnye priemy i uprazhneniya (rus).
- Bulvinska, O. (2017). Teacher communication competence: different theoretical approaches. *Internauka*, № 15 (37), Vol. 1, 20–23. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2017-15> (eng).

ИЗУЧЕНИЕ СОСТОЯНИЯ СФОРМИРОВАННОСТИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ ПОЛИЦИИ

Кудлай Алина, аспирант отдела интеграции высшего образования и науки
Института высшего образования Национальной академии педагогических наук Украины,
ул. Бастионная, 9, 01014 Киев, Украина, makar_85@ukr.net

Сегодня потребность в подготовке компетентного офицера полиции, способного к эффективной профессиональной деятельности в условиях многонационального среды, является приоритетным направлением

при подготовке будущих офицеров полиции в параметрах европейским стандартам. Социокультурный аспект в профессиональной подготовке будущих офицеров полиции – это не только формирование коммуникативной компетентности, но и пространство межличностных отношений, в которых формируется целостная культура личности.

В статье представлен анализ результатов диагностики сформированности коммуникативной компетентности будущего офицера полиции. Полученные результаты демонстрируют уровни сформированности коммуникативной компетентности у будущих офицеров полиции по когнитивному, эмоциональному и поведенческому компонентам.

Ключевые слова: будущие офицеры полиции; инновации; компетентность; коммуникативная компетентность; когнитивный компонент; мобильность; поведенческий компонент; процесс обучения; эмоциональный компонент.

STUDYING OF THE LEVELS OF FORMING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE FUTURE POLICE OFFICERS

Kudlay Alina, Post-Graduate Student of the Higher Education and Science Integration Department, Institute of Higher Education, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 9 Bastionnaya Str., 01014 Kyiv, Ukraine, makar_85@ukr.net

As a result of the rapid development of intercultural communication and global transformations taking place in the world in the 90s of the XX century, it became necessary to create a new personality with a new set of qualities and competencies that are urgently needed for the rational functioning in a multicultural world. For the successful performance of professional duties is not enough to be a specialist who knows job, today. Modern Ukrainian society needs educated professionals who can think critically and make decisions independently in a situation that requires a choice, that is, to be dynamic, mobile, creative. That is, the main feature of professional activity is its development, which requires constant updating and improvement of skills. Each specialist should acquire new knowledge and improve their skills, and, consequently, improve their professional qualities. According to research, professionals who are not engaged in improving professional competence, there comes a time in life when they have internal dissatisfaction with their activities and they need to improve professional skills, or even change their professional orientation.

Given the large variety of information technologies at all educational levels, it is not difficult to improve your professional level, and mobile learning is a way to solve a number of educational problems today. In this regard, the relevance of communicative education of future police officers is increasing. After all, the need to train a competent police officer capable of effective professional activity in a multi-ethnic environment is a priority in the training of future police officers in the parameters of European standards. The socio-cultural aspect in the professional training of future police officers is not only the formation of communicative competence, but also the space of interpersonal relations, in which a holistic culture of the individual is formed.

The article presents an analysis of the diagnostic results of the formation of communicative competence of the future police officer. The results demonstrate the levels of formation of communicative competence of future police officers in cognitive, emotional and behavioural components.

Key words: behavioural component; cognitive component; competence; communicative competence; educational process; emotional component; future police officers; innovation; mobility.

Стаття надійшла до редакції 26.09.2018

Прийнято до друку 30.10.2018